

„... og en lille svingom“ – træk af idrætslivet i Herslev

af Niels Kayser Nielsen

Det stykke idræts historie, som her skal tages op til behandling, er idrætslivet i Herslev, et landsogn vest for Fredericia. På baggrund af dels skriftligt kildemateriale: bestyrelsesprotokoller, en regnskabsprotokol, som i begge tilfælde daterer sig fra 1926, samt spredte avisnotiser – dels interviews med en række af sognets ældre beboere, skal der i denne lille studie kastes lys over idrættens historie i et sogn på landet i dens startfaser. Af pladshensyn strækker skildringen sig kun til 1938.

En augustaften 1926 var der indkaldt til stiftende generalforsamling i Herslev Sogns Ringriderforening. På denne aften, 6.8. 1926, blev det besluttet, at foreningen hver sommer skulle være rammen om en ringriderfest, ringridning i fastelavnen samt træning til denne ringridning.

Som det fremgår har der ved foreningens start været tale om, at man ikke kun har beskæftiget sig med idræt, men også med selskabelighed. Denne forening er da heller ikke begyndelsen på idrætten i Herslev. Her skal vi længere tilbage. I en notits i Fredericia Avis 6.6. 1868 fremgår det, at „i gaar indviedes Vejle Amts 12. Skyttekreds' Fane i Herslev af Sognepræsten dersteds Hr. Pastor Jensen, med megen Højtidelighed. Fanen er skænket af Sognets Kvinder. Ved Bordet holdtes flere patriotiske Taler, hvorefter Dans, Fyrværkeri samt andre Forlystelser fandt Sted.“ Som i nabosognene Sdr. Vilstrup og Smidstrup, hvor der stiftes skytteforeninger i 1868, er man altså også i Herslev tidligt ude. Skyttesagen var ganske vist rejst allerede i 1861 af kaptajn Valdemar Mønster i en artikel i Fædrelandet, men fik først vind i sejlene i årene umiddelbart efter 1864, da ikke kun officerer, akademikere og embedsmænd gik ind for sagen, men også nationalt tænkende bønder og andre lægfolk. Set på baggrund heraf er det da ganske imponerende, at Herslev sogn allerede i 1868 kunne mønstre 24 skytter og 30 bidragydende medlemmer (i Smidstrup var der 17 skytter, i Sdr. Vilstrup 10).

Og hvem var så de drivende kræfter bag denne skytteforening, og hermed starten på idrætten i Herslev? Her støtter jeg mig på fhv. førstelærer Maltha Jønsens omfattende personalhistoriske studier i Herslev sogns historie. Foreningens første formand var gårdejer og sognefoged Jens Haurballe, som bistodes af husmand Mads Jepsen, af urmager, husmand og murer Hans

Stephansen Dahl, samt møller og maskinbygger Nikolaj Hansen.

Af andre formænd fra forrige århundrede kan nævnes murer Jens Jensen, Herslev Fællend, husmand Søren Sterndorff, Bolskov, og uldspinder Fritz Hansen, søn af førnævnte Nikolaj Hansen. Der er således tale om en socialt bred repræsentation af sognets beboere. I henseende til politiske forhold er det påfaldende, at formanden Jens Haurballe også er med i forreste linje, da de første grundlovsfester i sognet afholdes, fra 1869 og frem, og at han, måske, er identisk med den Jens Haurballe, som i disse år er medlem af den grundtvigske valgmenighed i Middelfart. Snarere end snævre idrætslige interesser indgår der således nationale, militære og (kultur)politiske motiver i idrætslivet fra dets første år i Herslev. Og idrætsliv vil i de første år først og fremmest sige skyttesag med grundtvigsk-nationalt islæt. Det er i den forbindelse interessant, at omtalte møller og maskinbygger Nikolaj Hansen, ifølge Sven Avnbys bog om „Møller på Fredericiaegnen“, oprindeligt stammer fra Kappel. Er der en forbindelse mellem hans rod i hertugdømmerne, det forsmædelige nederlag i 1864 og hans deltagelse i skyttelivet i Herslev? I øvrigt får foreningen øvelseshus i 1890, og fra 1892 øves der i „dansk“ gymnastik. Som helhed præges idrætten imidlertid af manglende kontinuitet. Foreningen er i løbet af de første 50 år, dvs. 1868-1918, virksom i sammenlagt 30 år, medens den ligger stille i i alt 20 år. I virksomhed er den i perioderne 1868-72, 1888-97, 1899-1909, 1911-1918.

Ved tiden omkr. I verdenskrigs udbrud er man i den situation, at der i 1914, af bl.a. lærer Hougaard, Højrup, og gdr. Mikkel Damgaard, ligeledes Højrup, stiftes en ungdomsforening med bl.a. dilettant, foredrag og oplæsning på programmet – i øvrigt under stærk modstand fra sognets indremissionske præst. Efterhånden omfattede aktiviteterne i ungdomsforeningen på lærer Hougaards initiativ også gymnastik, med øvelser i forsamlingshuset under ledelse af Chr. Just fra nabosognet Pjedsted. En gruppe unge mennesker, herunder Bernhard Petersen, Peter Damgaard, Rasmus Madsen og Jens Olesen, fandt imidlertid, at gymnastikken passede bedre ind i den nystartede ringriderforenings regie, og allerede 1927 på 2. generalforsamling i denne forening vedtoges det at „lægge gymnastikken ind under ringriderforeningen“.

Denne ringriderforening blev som nævnt stiftet 6.8. 1926 på en generalforsamling i Herslev Forsamlingshus. I foreningens love, som blev vedtaget på samme generalforsamling, hedder det, at der hver sommer afholdes „en Ringriderfest og saa vidt muligt Ridning i Fastelavnen.“ Endvidere fremgår det, at „Til Ringridningen skal alle Ryttere indmeldes den første Træningsdag. Og på en Træningsdag skal der tales om hvad Præmierne skal bestaa af, og de halve Ryttere skal have Præmier. Alle Ryttere skal helst være i ligedan Dragt, og Rytterne betale 2 Kr.“ Til gengæld nævnes der i disse love intet om

anden idrætslig aktivitet. Der er med andre ord tale om en ren ringriderforening.

Og så må man naturligvis spørge sig selv om, hvordan det kan gå til at man stifter en ringriderforening så relativt langt væk fra ringridningens sønderjyske kerneområde. Svaret herpå kan kun baseres på gisninger. Ingen af de endnu levende deltagere fra dengang har turdet give en forklaring. Så meget ligger imidlertid fast, at der i nabosognet Taulov i en årrække forinden havde været dyrket ringridning, hvori også enkelte Herslev-boere, bl.a. Peter Damgaard, havde deltaget. Kan der via Taulovs traditionelle tætte forbindelse til nabolandsbyen mod syd, Skærbæk ved Kolding Fjord, være tale om en kulturel spredning tværs over fjorden fra de sønderjyske områder. Eller er der tale om en generel interesse for sønderjysk kultur her i årene efter genforeningen? Eller er der endelig tale om mere eller mindre tilfældige omstændigheder, såsom at der på dette tidspunkt bor ringridningsinteresserede sønderjyder i sognet, som har slået et slag for deres idræt, som så har vundet genklang, måske som følge af de første to faktorer, eller atter andre. Vi ved det ikke, men kan til gengæld konstatere, at der i den bestyrelse, der vælges på den stiftende generalforsamling indgår én sønderjyde, nemlig Kresten Beck, som i disse år tjente som forkarl på en af sognets større gårde. Ligesom vi kan konstatere, at der på generalforsamlingen 1928 ligeledes indvælges en sønderjyde i bestyrelsen, nemlig Maren Hansen (i øvrigt den første kvinde i foreningens bestyrelse!), som på dette tidspunkt var tjenestepige på en anden af sognets gårde, og hvis senere ægtemand, Bertel Aamand, et årstid senere også bliver bestyrelsesmedlem. Anledningen til ringridningens introduktion i Herslev kan godt være disse sønderjyders interesse, omend årsagerne så er at finde i andre forhold.

Til gengæld må vi også slå fast, at ringriderforeningen kun eksisterer som ren ringriderforening i ca. 1 år. Fra generalforsamlingen 29.4. 1927 er ringridning og gymnastik samlet under ét tag, medens der parallelt hermed eksisterer en anden idrætsforening, nemlig skytteforeningen, som først i 1940'erne lægges ind under gymnastikforeningen. Fra 1.5. 1927 omtales foreningen i regnskabsprotokollen som Herslev Sogns Gymnastik- og Ringriderforening, og på generalforsamlingen 19.12. 1929 vedtages en indmeldelse i De danske Gymnastikforeninger. Trods alt har ringriderbaggrunden nok været for svag.

Men hvem var så med i foreningen i disse første år? Er der også her som ved idrætslivets begyndelse i 1860'erne tale om et grundtvigsk nationalt præg? Spørgsmålet lader sig næppe besvare entydigt, men én af foreningens mest centrale skikkelser i disse år, Peter Damgaard, benægter klart, at noget sådant skulle have været tilfældet og peger i stedet på Ungdomsforeningen som sæde for grundtvigianismen i sognet. Hans udsagn støttes i

øvrigt af det skriftlige materiale. Vi er i den heldige situation, at der i den ene af protokollerne findes en medlemsliste fra disse år, sidst i 1920'erne. Her er det i sig selv bemærkelsesværdigt, at foreningen har hele 84 medlemmer, hvoraf dog en del er udenbys. Men udover dette er det karakteristisk, at kun ganske få kan siges at have en tæt relation til grundtvigsk højskoleliv og til grundtvigsk kultur i offensiv, organisatorisk forstand. At mange af medlemmerne har været på et højskoleophold, skal man ikke lade sig forblænde af. Dette var almindeligt for især velstillede bønderbørn, men udgjorde, påpeger Peter Damgaard, som selv er en af dem som har været på højskole, „blot“ en kærkommen mulighed for erhvervelse af viden og kundskaber udover de 7 års skolegang i „den stråttækte“ – og det fik i øvrigt efterhånden et alternativ i form af et landbrugsskoleophold, som i højere grad var kulturpolitisk og ideologisk neutralt. Nogen tæt forbindelse mellem grundtvigske kulturmiljøer og idrætsbevægelsen i Herslev, da denne genoptages i 1920'erne, lader sig således i modsætning til i 1860'erne næppe påvise. Kikker man endelig på foreningens aktiviteter i de første år efter genoplivelsen, er der i ingen af bestyrelsesperioderne tale om aktiviteter, som vidner om specielt nationalistiske, endsige grundtvigske perspektiver. Man har tilsyneladende i denne fase holdt sig fri af ideologisk omklamring.

Men hvilke aktiviteter er der så tale om? I foreningens første fase, ringriderfasen fra aug. 1926 til maj 1927, afholdes der udover ringridningen kun 2 baller. I næste fase, fra maj 1927 og en 4-5 år frem, afholdes der ligeledes ringridning, et ringriderbal og et vinterbal om året, men derudover kun gymnastik og gymnastikopvisning.

I det hele taget fremgår det, at foreningen i disse år frem for alt er et socio-kulturelt forum for selskabelighed. Og noget tyder endda på, at foreningen henvender sig til og rekrutterer sine medlemmer fra en nogenlunde afgrænset og nogenlunde homogen gruppe med basis i sognets gårdmandsmiljø. For så vidt som medlemskorttegningen ifølge regnskabsprotokollen er næsten konstant i disse år, rytterne selv betaler indskud til præmier og ringriderfest, og disse præmier er store, fristes man til at kalde foreningen en velbjærget, selvsupplerende kreds, hvor man især har lagt vægt på at have det hyggeligt med hinanden et par gange om året samt på at dyrke lidt gymnastik, uden et alt for højt idrætsligt ambitionsniveau.

Betegnende er det således, at stemmeret på foreningens generalforsamling er forbeholdt de aktive medlemmer samt passive medlemmer over 30 år, at der ved ringriderfesten er kaffe til ryttere og dommere, at dommerne hentes blandt sognets „største“ gårdmænd. Til gengæld understreges det sociale fællesskab af, at man somrene 1929, 1930 og 1931 arrangerer cykeludflugt, til Hvidbjerg og Høllsgårde Kro ved Vejle Fjord de første år, til Hyby Lund-pavillon'en i Fredericia det sidste år.

Karakteristisk for stemningen er nok referatet fra bestyrelsesmødet 4.4. 1930: efter en beslutning om at der senere i april afholdes gymnastikopvisning i Herslev forsamlingshus for drenge, piger, karle og et mandshold med en „lille svingom for foreningens medlemmer“, hedder det i protokollen at mødet sluttede „med et lille spil kort“.

Alt i alt synes der i denne 2. fase at være tale om en hyggelig forening for især voksne mænd, hvor det nok så meget er „voksne“ værdier og aktiviteter, man lægger vægt på.

Men hvor langt strækker sig nu denne 2. fase? Et fingerpeg om nye vinde får man vinteren 1930-31, hvor man febr. 1931 for første gang arrangerer en egentlig fastelavnsfest, samt derved at foreningen fra vinteren 1930-31 også har haft gymnastik for drenge og for piger på programmet. Foreningen synes altså i løbet af de første to år i 1930'erne at ændre sig fra en ringrider- og gymnastikforening til en gymnastik- og ringriderforening. Formanden Rasmus Madsen, der havde været med i bestyrelsesarbejdet siden starten i 1926 og som synes at have været den, der først og fremmest tegnede den hyggelige ringrider- og selskabelighedslinje, afgår da også på generalforsamlingen 13.5. 1932, og med ham hele bestyrelsen med undtagelse af Magda Jespersen. Dette kan da siges at markere afslutningen på fase 2.

Men hvem tegner herefter billedet, og hvilket billede er det man tegner i foreningens næste, 3. fase?

Først og fremmest kan man, med en anakronisme, tale om et ungdomsopør, for så vidt som foreningen herefter består af yngre mennesker: Frk. Magda Jespersen, Frk. Mette Marie Damgaard, Peter Petersen, Laurits Baagø og Jens Sørensen. Af disse havde kun sidstnævnte rødder tilbage i de „gode, gamle“ ringriderdage. Hertil kommer, at denne bestyrelse som sin første handling, efter konstitueringen, vedtager at holde „selskabelig sammenkomst med fælles kaffebord, og en lille svingom“.

I og for sig lyder dette traditionelt nok, men når dertil kommer, at der til dansen skal spilles af orkestret „Vejle Musik“, aner man noget nyt og moderne er i gang. Nok så meget som voksne, kortspillende mænd, er det nu danselystne unge piger og karle, der tegner bal-billedet. Foreningen har nu givetvis andet end blødt brød og kaffe i tankerne. Således øges ballernes antal hurtigt: hele 4 i løbet af sommeren 1932 og i alt 9 baller i tiden fra maj 1932 til nov. 1933. Og disse baller går godt. Omsætningen stiger kontinuerligt. Desuden forsøger man at starte folkedans, som vel også rummer større mulighed for parkontakter end ringridning og kortspil.

Når dertil lægges, at der i løbet af perioden maj-nov. 1932 afholdes hele 5 bestyrelsesmøder, at man i forbindelse hermed for første gang noterer bestyrelsesmedlemmernes evt. fravær ved bestyrelsesmøderne, samt at man ligeledes for første gang arrangerer lotteri ved ballerne, forstår man at der

arbejdes aktivt og seriøst, med et højt ambitionsniveau, og at der er tale om en åbning ud mod sognet i almindelighed og mod sognets ungdom i særdeleshed. Der blæser nye vinde på flere områder, men samtidig holder man fast i de etablerede og velfungerende traditioner: således arrangeres der ringridning både sommeren 1932 og 1933 og ringriderbal i tilslutning dertil.

Hvis 2. fase 1927-32 betegner en bevægelse fra ringridning til gymnastik som foreningens væsentligste anliggende, bliver det i den korte 3. fase, i årene 1932-33, karakteristisk, at man ikke længere satser på idræt og hyggeligt cykelturs-samvær, men på idræt og baller.

November 1933 indkaldes der til foreningens 10. generalforsamling, og med denne begynder der så en ny fase i foreningens historie. Ikke at der umiddelbart sker den store udskiftning i bestyrelsens sammensætning. Denne består stadig af unge, fortrinsvis lokale folk. Ejheller at der er tale om en ændring i økonomien. Omsætningen og overskuddet er på dette tidspunkt (endnu) på linje med de foregående par år. Det bemærkelsesværdige er snarere en ny åbning. Ikke længere ud mod sognet, men nu ud til den „store“ gymnastikverden og til den „store“ fest- og stævneverden. Fra 1934 præges bestyrelsesarbejdet af dristige initiativer, der ikke længere holder sig inden for sognets grænser.

Allerede på bestyrelsesmødet 8.11. 1933 planlægger man et delingsfører-møde i forsamlingshuset med deltagelse af foreningerne i nabolandsbyerne Trelde, Egeskov, Pjedsted, Skærup, Smidstrup og Sdr. Vilstrup, og samme bestyrelse planlægger april 1934 en majfest 2. pinsedag i sommeretablissermentet Hvandlund i Elbodalen (i øvrigt første gang dette er rammen om foreningens arrangementer), ligesom man har planer om en stor sommerfest samme sted juli 1934. Endelig behandler man et forslag om en fællestur til gymnastikfesten i forbindelse med indvielsen af Mørkholt-anlægget sommeren 1934. Til gengæld bemærkes det, at man end ikke drøfter at arrangere ringridning denne sommer, som hermed, med undtagelse af en éngangsforestilling sommeren 1945, er ude af foreningens historie. Man aner, at bestyrelsen finder sognets anliggender for små, sognets grænser for snævre. Der satses ikke længere på sognegymnastik og -baller i forsamlingshuset, men på store fester, stævner og lignende arrangementer.

Midt i disse djærve visioner tvinges man imidlertid af mere prosaiske grunde til i utide at indkalde til generalforsamling 25.4. 1934. Årsagen er tilsyneladende fraflytning blandt bestyrelsesmedlemmerne, idet et medlem er rejst fra sognet ved årsskiftet, og to andre må flytte til majdag 1934. Det er således en ganske ny og urutineret bestyrelse, som må tage over midt i vadestedet foråret 1934, og af denne bestyrelse ophører ét medlem hurtigt at deltage i bestyrelsesmøderne (antagelig i protest mod at ringridning ikke

længere er på programmet), ligesom to andre medlemmer viser et ganske ustabil fremmøde. Det er m.a.o. en bestyrelse med uro indadtil, som prøver at realisere de vidtløftige projekter sommeren 1934. Alligevel fortsætter man ufortrødent. Man protesterer over valget af en bestemt leder af kredsholdet ved Jellinggymnastikfesten, men ofrer alligevel 30 kr. på lillebilkørsel til denne fest, således at gymnasterne kan køre gratis. Samtidig planlægger man den store sommerfest i Hvandlund. Man skal have gymnastiktræning – opvisning – tale af forstander Munck, Vinding – spisepause – sangkoncert – opførelse af skuespil – folkedans etc.

29.7. 1934 løber så denne skæbnesvangre fest af stabelen, i et stort anlagt arrangement. Man averterer i Fredericia Dagblad en uge forinden, man lejer folkedanserdragter til 48 kr. og 3,50 kr. i fragt, man lejer et skuespil à 35,50 kr., man lejer en taler à 25,00 kr., man betaler 27,40 kr. i forlystelsesskat, man betaler 29 kr. til musikken til folkedansen, man betaler 80,15 kr. til Hvandlund og har trods en indtægt ved arrangementet på 222 kr. et drønende underskud af festen.

Den grundtvigske gymnastikfest med fædrelandstaler og skuespil viste sig således som en dårlig erstatning for den mere beskedne ringridning, som til gengæld i højere grad var afstemt efter et landsogns niveau. Havde det ikke været for et tilskud på 70 kr. fra Vejle Amts Gymnastikforening, ville foreningens regnskab dette år for første gang have udvist en negativ kassebeholdning. Sognet viste sig m.a.o. for lille til så store bukser, som kun kunne holdes oppe af Amtsforeningens seler. At bukserne så alligevel sprak, fremgår af bestyrelsesmøde-referatet 9.1. 1935, hvor man beslutter at stoppe med vintergymnastikken, idet der mangler tilslutning! Til gengæld deltager bestyrelsen i Amtsforeningens generalforsamling 3.2. 1935. Den store gymnastikfest i Hvandlund viser sig nu for alvor at være en tom skal, et paradenummer uden økonomisk og idrætslig dækning. Foreningen kan ikke bære den store delingsførerstil.

Sommeren 1935 må man så se i øjnene, at ringridningen er standset, at gymnastikken for både karle og piger er uddød, og at folkedansen halter. Der er tale om en forening i begyndende opløsning. Ved regnskabsopgørelsen november 1935 har man for første gang underskud. Saldoen lyder på ÷ 18,64 kr.

Juli 1936 må man endnu en gang indkalde til en ekstraordinær generalforsamling, og endnu en gang er årsagen, at bestyrelsesmedlemmer er rejst fra sognet. Denne gang drejer det sig om hele 4, således at kun formanden Stanislaus Rizak er tilbage. Foreningens arbejde virker i denne periode kaotisk, præget af en vis laden stå til. Alligevel, eller måske netop af den grund, hedder det i referatet – næsten galgenhumoristisk – at stemningen ved generalforsamlings-kaffebordet var „overvældende“.

Ind i bestyrelsen kommer nu, udover formanden, lutter urutinerede folk, hvoraf to er „udenbys“, som på dette tidspunkt har arbejde i sognet som henholdsvis kontrolassistent og tjenestepige. Dette befordrer selvsagt ikke muligheden for at skabe stabilitet og kontinuitet i foreningen, idet man også i dette tilfælde må forvente en snarlig fraflytning – de „udenbys“ må videre til et andet sogn for at sælge deres arbejdskraft dér.

Nov. 1936 indkaldes der da også påny til ekstraordinær generalforsamling. Nu er tilsyneladende også formanden rejst. Skyldes det desillusion, eller er der andre årsager? At også økonomien er baggrund for indkaldelsen fremgår af dagsordenen: udover formandsvalg skal regnskabet fremlægges, og der skal vælges revisor. Til formand vælges for første gang en ikke-fastboende, og af den femhovede bestyrelse er nu kun de to lokale folk. Om dette er årsagen til, at det nu for alvor går ned ad bakke med foreningen skal være usagt. Under alle omstændigheder nærmer man sig en kuldsejling. Man beslutter ganske vist på generalforsamlingen at afholde folkedans for aktive og passive(!) medlemmer, men udover dette sker der næsten intet. Faktisk er der udover referat af generalforsamlingen nov. 1936 ikke noteret noget i bestyrelsesprotokollen indtil 27.10. 1937. Idrætsligt synes foreningen at ligge totalt stille. Økonomisk redder man skindet på næsen takket være et Sct. Hans-bal på Hvandlund og et sommer-bal sammesteds senere, men derudover synes bestyrelsesarbejdet ikke at fungere.

Spørgsmålet, der rejser sig 1937, er da: vil foreningen overleve som idrætsforening? Med dette spørgsmål slutter 4. fase. Det har nok været med en vis spænding, der indkaldtes til generalforsamling 27.10. 1937.

Denne generalforsamling står stadig hen i det dunkle. På dagsordenen stod: regnskabsfremlæggelse og valg af 4 bestyrelsesmedlemmer. Dvs. ikke formandsvalg. Af protokollen, ført af formanden, Alfred Larsen, fremgår det, at regnskabet godkendtes. M.h.t. bestyrelsen vælges der imidlertid 5 personer. Til gengæld figurerer Alfred Larsen ikke blandt disse fem, og protokollen er ikke underskrevet. Der hersker således en del uklarhed på dette punkt, og yderligere mystisk bliver det, når én af de anførte personer, Thorvald Petersen, adspurgt herom meddeler, at han intet erindrer om afholdelse, endsige egen deltagelse i denne generalforsamling. Derimod husker han at have deltaget i et møde nov. 1937, hvor en 3-4 personer var mødt op for at tage stilling til foreningens videre overlevelse, og hvor han ifølge eget udsagn får overrakt foreningens papirer og protokoller „af en pige“ (han husker ikke hvem). Af protokollen fremgår det, at der rent faktisk har været afholdt et møde tirsdag d. 3.2. 1937, med tilsyneladende ganske få tilstedeværende. Herefter synes vi således atter at være på fast grund – medens „bestyrelsesvalget“ 27.10. 1937 vel næppe nogensinde bliver fuldt ud „opklaret“.

Givet er det under alle omstændigheder, at der den 3.2. 1937 er tale om 3 underskrifter vedr. beslutninger truffet på et møde samme aften, nemlig Thorvald Petersen, Jens Sørensen og Ernst Nielsen, i øvrigt alle tre husmandssønner. Fra da af hersker der ikke længere usikkerhed, heller ikke m.h.t. foreningens videreførelse. Dette møde markerer indledningen til 5. fase, omend det har hverken generalforsamlings- eller bestyrelsesmødekarakter og vel må opfattes som et møde blandt menige medlemmer af foreningen angående dens videre eksistens i sognet: „Såfremt der bliver tilslutning til gymnastikken afholdes der generalforsamling snarest“, hedder det i protokollen.

Dette har der åbenbart været, for allerede onsdag den 10.11. 1937 afholdes der ekstraordinær generalforsamling, hvor det dog viser sig, at overvejelserne omkr. et pigehold i gymnastik må stilles i bero, et „gammelmandshold“ ligeledes, hvorimod det vedtages at forsøge med folkedans 17.11. 1937.

Til bestyrelsen vælges Fleron Vesterager, Th. Petersen, Gerda Hansen og Ernst Nielsen. Protokollen er underskrevet af Jens Sørensen som bestyrelsens 5. medlem. Samme aften afholder denne bestyrelse sit første møde, hvor man konstituerer sig med Ernst Nielsen som formand. Foreningen synes nu reddet rent organisatorisk – vil den også overleve idrætsligt?

Inden vi tager stilling hertil, må vi nok stoppe op et øjeblik og slå fast, at foreningen siden 1926 ikke på noget tidspunkt har været i større fare, og at dette skyldes flere omstændigheder. F.eks. kan nævnes en for vidtløftig satsning på udenbys gymnastikstævner, deltagelse i Amtsfester o.l., måske også en for ensidig satsning på gymnastikken som den væsentligste form for idræt. Hertil kommer en vis slendrian i bestyrelsesarbejdet, som måske skyldes (for) hyppige udskiftninger i bestyrelsen, som i sin tur nok er betinget af, at det på dette tidspunkt især er ikke-fastboende, der tegner billedet i bestyrelsen.

Det er under alle omstændigheder karakteristisk, at når det virkelig gælder „liv eller død“ for idrætsforeningen, træder de lokale fastboende medlemmer til med en behjertet indsats. Tydeligere end på noget tidligere tidspunkt viser det sig her, nov. 1937, at idrætsforeningen er sognets forening, medlemmernes forening. Det lokale bagland synes at være idrætsforeningens mest basale styrke.

Dette fremgår ikke mindre tydeligt i den periode, hvor den ovennævnte bestyrelse sidder ved roret. Det store spørgsmål var her ved årsskiftet 1937-38 om man kunne holde liv i foreningen, økonomisk, organisatorisk og idrætsligt?

- M.h.t. *økonomien* må det bemærkes, at fra jan. 1938 er regnskabet atter ført omhyggeligt, af Fleron Vesterager – i øvrigt på et fejlfrit dansk – samt at foreningens første større aktivitet af økonomisk art er at afholde bal 30.1.

1938. Dette bal giver en bruttoindtægt på 117,51 kr. og har sandsynligvis været velbesøgt: det fremgår at der i medlemsbidrag er indkommet hele 73 kr. Man har åbenbart atter tillid til foreningen. Ved regnskabsårets afslutning nov. 1938 tegner der sig dog et mere broget billede. Således har man en så beskeden kassebeholdning som 4,87 kr., men omsætningen er steget! Fra en balance okt. 1937 på 181,07 kr. til balance 922,55 kr. En stigning på små 500 pct.

M.h.t. *idrætten* fremgår det af regnskabsprotokollen, at man i dec. 1937 til vintergymnastikken har indkøbt et antal af Niels Bukhs Timeplan, som 16.5. 1938 angives som solgte. Ligeledes afholdes der 27.3. folkedanseropvisning, hvor der indkommer 185,21 kr. plus 50,75 til betaling for dragterne samt 38 kr. til finansiering af gave til gymnastikleder Boelsmand og folkedanseleder Niels Lange. Dette viser klart, at idrætten atter er i gang, og at en del af udgifterne hertil afholdes frivilligt af medlemmerne, samt at sognet bakker godt op og møder frem, når idrætsforeningen arrangerer noget.

Sommerhalvåret 1938 fortsætter man derefter med gymnastik for både karle og piger, og desuden spiller man denne sommer for første gang *håndbold* i Herslev. Maj 1938 indkøbtes 30 stk. håndboldlove, hvorefter de 20 allerede i juni opgives som solgte.

Lakonisk stolt har formanden Ernst Nielsen da også skrevet i protokollen: „Håndbold begyndt 15. maj for Karle og Piger. God Tilslutning“.

Et nyt kapitel i idrættens historie i Herslev blev hermed skrevet. 16.6. 1938 er det nødvendigt at indkøbe yderligere et antal håndboldlove samt, 2 dage senere, endnu en håndbold. Interessen har tilsyneladende været både stor og seriøs. Gymnastikken kunne ikke længere hævde positionen som den førende idrætsgren, men måtte fra da dele pladsen med håndboldspillet, og fra sommeren 1942 desuden med *fodbold* som nu også kom på programmet.

M.h.t. det samlede *socio-kulturelle* virke vidner den store interesse for folkedans, gymnastik og håndbold om stor idrætslig aktivitet, hvortil kommer 6 baller i løbet af 1938 med dyr musik. God musik? I hvert fald indkøber foreningen dansepulver til ballererne! Man har desuden kontrollører på, og ved den traditionelle Sct. Hans-fest på Hvandlund skyder man fyrværkeri af. At man arbejder seriøst og har orden i tingene behøver m.a.o. ikke at udelukke, at man kan have det festligt og flot.

Organisatorisk forekommer bestyrelsesarbejdet velfungerende; der afholdes i årets løb 6 bestyrelsesmøder, med jævne mellemrum, og som noget nyt anfører man småkommentarer vedr. idrætten.

På generalforsamlingen dec. 1938 kunne man så konstatere, at idræts-skuden atter var på ret køl. Idrætten i Herslev havde overlevet. Men samtidig havde den gennemgået mærkbare ændringer: i slutningen af 1920'erne tegnede billedet af især gårdmandssønner og -døtre, som dyrkede nogle få

idrætsgrene med hovedvægten lagt på store præmier og hyggeligt samvær. Fra 1930'ernes slutning har husmandssønner og -døtre taget téten; man dyrker nu en bredere vifte af idrætsgrene med hovedvægten efterhånden lagt på boldspillet, ligesom idrætsballernes antal stiger i takt med antallet af idrætsudøvende.

Formålet med denne lille studie har været at belyse de vilkår en lille idrætsforening på landet har haft at arbejde under, dels m.h.t. selve idrætten, dels m.h.t. idrættens funktion i sognefællesskabet. Dette er de felter, det eksisterende kildemateriale især har kunnet kaste lys over.

Vender vi os i første række til idrætslivet, ses det umiddelbart, at dette i løbet af den omhandlede periode, op til 1938, gennemgår karakteristiske ændringer. Opfattelsen af hvad man forstår ved idræt har altså heller ikke på landsbyniveau været konstant. Idrætslivet i Herslev var fra starten ensbetydende med skydning, hvorefter gymnastikken blev koblet på. I løbet af de første tre årtier af dette århundrede ebbede skydningen så gradvist ud og blev, måske som følge af personbetingede præferencer, i en kortvarig periode erstattet af ringridningen. I løbet af 1930'erne rykker så til gengæld boldspillet ind på sportspladsen og anfægter i stigende grad gymnastikkens forrang. Gymnastikken kan fra da af ikke længere holde skansen som land-idrætten på excellence.

Vender vi os hernæst til idrættens placering og funktion i sognets sociale liv, er det påfaldende, at idrætsforeningen i Herslev ikke på noget tidspunkt har været forum for idræt alene. Man har til stadighed haft andet end idræt på programmet, og idrætten er tilsyneladende aldrig blevet dyrket for sin egen skyld, men nok så meget som et middel til enten dannelsesmæssige formål og/eller til socialt fællesskab.

Som følge heraf kan det vel heller ikke undre, at blandt de extra-idrætslige aktiviteter har afholdelse af baller – og dermed øvelse i dans, i hvordan man omgås drikkevarer, det andet køn og jævnaldrende i det hele taget på en socialt forsvarlig måde – været det mest centrale. Men også udflugter, cykelture, lotteri, fyrværkeri, dillefant o.l. har været en del af idrætslivet. Idrætten i Herslev har m.a.o. aldrig kunnet reduceres til sport.

Det er dernæst påfaldende, at medens der i forrige århundrede var tale om en direkte påviselig forbindelse mellem idrætten og politiske bevægelser i øvrigt i samfundet (skyttebevægelsen og grundtvigianismen), er dette ikke tilfældet i de to særligt behandlede tiår i dette århundrede og når det momentant alligevel sker, som i årene 1933-34, viser det sig straks at være til ulempe. Herslevs socio-kulturelle ressourcer, eller interesser, viser sig ikke at kunne stå mål med de store armbevægelser (stævner, folkefester, fædrelandstaler etc.).

Som følge heraf er det også forståeligt, at i jo højere grad idrætslivet er

knyttet til og afstemt efter sognets egne kræfter, desto bedre overlevelsesmuligheder og gode vilkår har det. Omvendt er der i de faser, hvor idrætten står i stampe, også tale om, at idrætsforeningen helt eller delvis ledes af mennesker, som ikke er rodfæstede i sognet, bl.a. „udenbys“ tjenestekarle og -piger. Disse har vel udover det fornødne intime kendskab til sognets og lokalbefolkningens „særheder“ også savnet den fornødne sociale autoritet til at kunne idrætslivet på optimal vis.

Således viser den „store“ historie, f.eks. grundtvigianismen og lønarbejdet, sig også i den „lille“ historie; men at ville reducere idrættens historie i Herslev til først og fremmest en afspejling af den store verden udenfor ville være at fortegne billedet. I stedet må man fastholde, at også enkeltindviders gode resp. dårlige lederevner ved visse afgørende lejligheder har sat sit præg på den historiske udformning af idrætten i dette landsogn.

Set på baggrund heraf bliver idrætten i Herslev et eks. på, at idrættens historie på lokalt plan befinder sig i spændingsfeltet mellem den „store“ histories nedslag og enkeltindvidernes indgriben i historien. Idrættens historie kan m.a.o. ikke sættes lig med hverken samfundsstrukturer eller „interessante“ biografier.